

TR

AVRUPA KOMİSYONU

Brüksel,
10.10.2012COM(2012) 600

**KOMİSYON TARAFINDAN AVRUPA PARLAMENTOSU'NA VE
KONSEY'E SUNULAN BİLDİRİM**

Genişleme Stratejisi ve Başlıca Zorluklar 2012-2013

{SWD(2012) 331}

{SWD(2012) 332}

{SWD(2012) 333}

{SWD(2012) 334}

{SWD(2012) 335}

{SWD(2012) 336}

{SWD(2012) 337}

(Türkiye'ye İlişkin Bölümler)

KOMİSYON TARAFINDAN AVRUPA PARLAMENTOSU'NA ve KONSEY'E SUNULAN BİLDİRİM

Genişleme Stratejisi ve Başlıca Zorluklar 2012-2013

1. GİRİŞ

AB'nin genişleme politikası kırk yıldan fazla bir süredir devam etmektedir. Başlangıçta altı olan üye sayısı, art arda gelen katılımlarla yavaş yavaş artarak 27'ye ulaşmıştır. Hırvatistan, 1 Temmuz 2013 tarihinde Birliğin 28. üyesi olacaktır. AB'nin genişleme politikası, kurulduğu tarihten itibaren, kıtamızdaki insanların birleşik bir Avrupa oluşturma çabasına katılma yönünde meşru isteklerine yanıt niteliğindedir. Ulusları ve kültürleri bir araya getirerek, AB'yi farklılık ve dinamizm katarak zenginleştirmiştir. AB üye devletlerinin dörtte üçünden fazlası eski "genişleme" ülkeleridir.

AB'nin büyük zorluklar ve önemli küresel belirsizliklerle karşı karşıya kaldığı ve ekonomik, mali ve siyasi bütünleşmenin yeniden ivme kazandığı bir zamanda, genişleme politikası kıtamızdaki barış, güvenlik ve refaha katkıda bulunmaya devam etmektedir. Katılım olasılığı, katı ancak adil bir koşulluluk çerçevesinde, toplumları dönüştüren ve vatandaşlar ve iş hayatı için yeni fırsatlar yaratan siyasi ve ekonomik reformlar yapılmasını sağlamaktadır. Aynı zamanda, genişleme, Birliğin siyasi ve ekonomik gücünü de artırmaktadır. AB, genişleme politikası sayesinde liderliği üstlenerek, daha güçlü ve birleşik bir kıtanın faydalarını elde edebilecek ve böylece küresel bir aktör olarak kapasitesinin sürdürdüğünü gösterecektir.

Orta ve Doğu Avrupa ülkelerini kapsayan en son genişleme, yıllarca süren yapay ayırmadan sonra yalnızca Doğu ve Batı'yı bir araya getirmekle kalmamıştır. Daha derin ticari bütünleşmeyi, daha büyük bir iç pazarı, ölçek ekonomilerini ve genişletilmiş yatırım ve iş olanakları gibi karşılıklı faydalar sağlamıştır. Müzakerelerin başlangıcından katılıma kadar, AB'nin katılım ülkelerine ihracatı üç katından fazlasına çıkmıştır. Katılım ülkelerinin hâlihazırdaki yüksek büyümesinin üçte birinin genişlemenin etkisine bağlı olduğu değerlendirilmektedir.

Hukukun üstünlüğünün ve demokratik yönetişimin güçlendirilmesinin, genişleme sürecinde çok önemli bir yeri vardır. Önceki genişlemeden çıkarılan dersler, bu alanlara giderek daha fazla yoğunlaşılmasının ve sürecin kalitesinin daha da artırılmasının önemini ortaya koymaktadır. Bu gelişmeler, son dönemde çatışmalarla yara almış olan bir bölgedeki istikrarı desteklemekte ve daha fazla ilerletmekte, ayrıca Güneydoğu Avrupa'da büyümeye olanak sağlayan ve yatırımları çeken bir ortam oluşturulmasını, giderek artan bölgesel işbirliğini ve organize suç ve yolsuzlukla mücadele gibi ortak zorlukları ele almayı desteklemektedir. Ayrıca, hem AB'deki hem de genişleme ülkelerindeki vatandaşları doğrudan ilgilendiren adalet, güvenlik ve temel haklar konularını ele almaktadır. Karadağ ile müzakere çerçevesinin bir parçası olarak, Komisyon'un yargı ve temel haklar ile adalet, özgürlük ve güvenlik konularına ilişkin yeni yaklaşım önerisinin Haziran ayında Konsey tarafından kabul edilmesiyle birlikte, hukukun üstünlüğü ilkesi, gelecekteki müzakerelere de zemin teşkil edecek şekilde katılım sürecinin merkezine yerleştirilmiştir.

Avro Bölgesi'nde yaşanmakta olan zorluklar, geçtiğimiz yıl boyunca AB'nin politik gündemine hâkim olmuştur. Bu durum, en son küresel mali kriz ile birlikte, AB'nin içinde ve

ötesinde ulusal ekonomilerin karşılıklı bağımlılığını ortaya koymuştur. Avro Bölgesi'nde karşılaşılan zorluklar, genişleme ülkeleri de dâhil olmak üzere ekonomik ve mali istikrarın daha fazla güçlendirilmesinin ve reformlar ile büyümenin teşvik edilmesinin önemini vurgulamaktadır. Bunun sonucu olarak AB'nin içinde ortaya çıkan güçlendirilmiş ekonomik, mali ve siyasi bütünleşme genişleme sürecinde de dikkate alınmalıdır. Genişleme ülkelerinin krize dayanıklılığının güçlendirilmesi tüm tarafların ortak yararınaadır. Genişleme süreci, bu amaca yönelik güçlü bir araçtır. Daha güçlü ve genişlemiş bir AB, bu zorluklarla daha iyi başa çıkacak bir konumda olacaktır. Örneğin Türk ekonomisinin dinamizmi, Türkiye'nin jeopolitik rolü, enerji güvenliğine katkısı ve genç nüfusu, katılım perspektifi bağlamında, hem Türkiye hem de AB için fırsat anlamına gelmektedir.

Savaşın geride bıraktıkları ve bölgede yaşanan bölünme göz önüne alındığında, Batı Balkanlar'daki istikrarsızlığa yol açan riskleri ele almak açıkça ortak yararımıza olacaktır. Genişleme süreci bölgede reform yanlılarını destekleyerek, savaş-sonrası demokrasiye geçişi güçlendirmektedir.

Bu durum, istikrarsızlığın sonuçları ile mücadele etmenin muhtemelen daha yüksek olan bedelinden de kaçınmaya yardımcı olmaktadır. Güneydoğu Avrupa'da istikrar ve demokrasinin güçlendirilmesi AB'nin geniş komşuluk alanında da istikrara yatırım yapmak olacaktır. AB Zirvesi tarafından kararlaştırılan genişlemeye ilişkin yenilenmiş mutabakat, AB'nin genişleme politikasının temeli olmaya devam etmektedir. Bu politika, AB'nin yeni üyeleri entegre etme kapasitesiyle birlikte, taahhütlerin güçlendirilmesi, adil ve sıkı koşulluluk ve kamuyla iyi iletişim ilkelerine dayanmaktadır. Mevcut genişleme süreci Batı Balkanlar, Türkiye ve İzlanda'yı kapsamaktadır. AB Zirvelerinde bütün bölgenin geleceğinin AB ile söz konusu olacağı teyit edilerek, Batı Balkanlar politikasının kapsayıcılığını sık sık vurgulanmıştır. İstikrar ve Ortaklık süreci, gerekli hazırlıklar için ortak bir çerçeve olmaya devam etmektedir.

Genişleme sürecinin güvenilirliğinin sürdürülmesi, bu sürecin başarılı olması bakımından son derece önemlidir. Bu, başta Kopenhag kriterleri olmak üzere, yerleşik kriterlerin genişleme ülkeleri tarafından karşılanması için kapsamlı reformlar gerçekleştirilmesi bakımından geçerlidir. Ayrıca, üye devletlerin desteğini korumak bakımından da geçerlidir. AB'nin özellikle önemli zorluklarla karşı karşıya olduğu bir zamanda, genişleme politikasının etkisine ilişkin bir anlayışın ve bilinçli tartışmaların ilerletilmesi çok önemlidir. Bu çerçevede, her aday ülkenin kendi başarısına göre değerlendirilmesi ilkesi kilit unsurdur. Her ülkenin üyelik yolunda ilerleme hızı, gerekli koşulları karşılamadaki performansına bağlıdır. Genişleme, tanım itibarıyla, reformların ilgili ülkeler tarafından sağlam ve sürdürülebilir bir şekilde uygulandığı aşamalı bir süreçtir. Müzakerelerde hukukun üstünlüğü alanında getirilen yeni yaklaşım, katılım müzakereleri sürecinde gerçekleştirilen reformların uygulanmasına ilişkin izleme mekanizmasının geliştirilmesi ihtiyacını ortaya koymuştur. Reformların, geri dönülemez şekilde, hayata geçirilmiş olmaları gerekmektedir.

Hırvatistan'ın çok yakında gerçekleşecek olan üyeliği, Karadağ ile katılım müzakerelerinin başlatılması ve Sırbistan'a aday ülke statüsü verilmesi, AB'nin, koşullar karşılandığında taahhütlerini yerine getirdiğini göstermektedir. Bu olumlu gelişmeler, genişlemenin dönüştürme gücüne ve yalnızca bir yarım nesil öncesinde savaşla parçalanmış bir bölgede nelerin mümkün olduğunun güçlü bir göstergesidir. Bu gelişmeler, bölgedeki tüm ülkelere nihai AB üyeliği yolunda kendi hazırlıklarını hızlandırmaları yolunda bir teşvik niteliğindedir.

Genişleme ülkelerinde geçen yıl boyunca bir dizi olumlu gelişme kaydedilmiştir.

Hırvatistan, Karadağ ve Sırbistan'da yaşanan gelişmelere ilaveten, Eski YugoslavyaMakedonya Cumhuriyeti'nde olumlu sonuçlar elde edilmiş ve Yüksek Düzey Katılım Diyaloğu, yetkili makamların reformlara daha etkili bir biçimde yoğunlaşmasını sağlamıştır. Arnavutluk'ta hükümet ile muhalefet arasındaki diyalog, seçim sisteminde ve parlamentoya ilişkin reformların kabulü ile birlikte siyasi çıkmazın büyük ölçüde aşılmasına olanak sağlamıştır. İzlanda ile katılım müzakereleri iyi bir biçimde ilerlemektedir. Türkiye, geçen yıl ilan edilen ve Mayıs 2012'de Komisyon tarafından başlatılan pozitif gündeme verdiği aktif desteği ile AB katılım sürecine ilişkin taahhüdünün devam ettiğini ortaya koymuştur.

Bununla birlikte, çoğu ülkede reformların gerçekleştirilmesi gerekmektedir. İnsan hakları, iyi yönetim, hukukun üstünlüğü, yolsuzlukla ve örgütlü suçlarla mücadele konuları da dâhil olmak üzere, idari kapasite, işsizlik, ekonomik reformlar ve sosyal içerme temel zorluklar olmaya devam etmektedir. Daha ileriye gitmek için reformlarla ilgili olarak daha fazla sorumluluk alınması ve siyasi iradenin mevcut olması gerekmektedir. İfade özgürlüğü ile medya bağımsızlığının güçlendirilmesi önemli bir zorluk olmaya devam etmektedir.

Katılım süreci, zaman zaman ikili meselelerden olumsuz etkilenmektedir.

Genişleme süreci, doğası gereği, kapsayıcıdır ve paydaşların geniş katılımını gerektirmektedir. Genişleme ülkelerinde reformların gerçekleştirilmesi için gereken geniş siyasi mutabakat ve halkın desteği, AB yolunda ilerlemek için gereken dönüşüm açısından kayda değer katkı sağlamaktadır.

Bu Bildirim, Avrupa Birliği'nin genişleme gündeminin mevcut durumunu değerlendirmektedir. Bildirim, derinlemesine ülke analizleri temelinde, bu ülkelerin üyeliğe hazırlık yolunda neler başardıklarını ve bugün nerede olduklarının envanterini çıkarmakta, önümüzdeki yıllarda neler yapabileceklerini değerlendirmekte ve bu çerçevede bir dizi öneride bulunmaktadır. Önceki yıllarda olduğu gibi, kilit önemde olan bir dizi zorluğa ve Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı da dâhil, AB tarafından genişleme ülkelerine sağlanan desteğe özel vurgu yapılmıştır.

.....

3. GENİŞLEME İVMESİNİN SÜRDÜRÜLMESİ

Genişleme ülkeleri, özellikle hukukun üstünlüğü, yolsuzluk, örgütlü suçlar, ekonomi ve sosyal uyum alanlarında pek çok zorlukla karşılaşmaktadırlar. Buna ilaveten, ekonomik durgunluğun yaşandığı bir ortamda, popülizme yönelme ve önemli reformlara karşı direnç gösterme riskleri mevcuttur. Özellikle Batı Balkan ülkelerinin reform sürecine sıkı sıkıya bağlı kalmaları, geçmişin mirasını geride bırakmaları ve Avrupa'daki geleceklerine yatırım yapmaları büyük önem arz etmektedir. Reformların başarılı bir şekilde uygulanması, AB'nin de yararına. Genişleme ortak bir çabadır. Genişlemenin ve reformların ivmesinin sürdürülmesi bir madalyonun iki yüzü gibidir.

Komisyon, genişleme ülkelerinde ve katılım sürecinde ortaya çıkan zorluklarla mücadele etmek için yenilikçi yaklaşımlar arayışındadır. Üyelik kriterleri ve koşullar hâlâ aynıdır. Ancak, katılım sürecinde yaşanan blokajlar da dâhil olmak üzere zor durumların üstesinden gelinmesi için ülkeye özgü ve duruma özel olarak geliştirilen yaklaşımlar gereklidir. Bu, yalnızca hukukun üstünlüğü ve kamu yönetimi reformu için değil, aynı zamanda demokrasinin güçlendirilmesi, iyi yönetim ve ekonomik konular için de geçerlidir. Bu tür girişimler, reformlara ivme kazandırmaktadır. Bunlar katılım müzakerelerinin yerini almamakta, söz konusu müzakerelere bir köprü oluşturmaktadır.

2011 Genişleme Stratejisi Belgesi ve Aralık 2011 tarihli Konsey Sonuçları esas alınarak, Müzakere Çerçeve Belgesi ve ilgili Konsey sonuçları doğrultusunda, katılım müzakerelerinin desteklenmesi amacıyla Mayıs 2012'de Türkiye-AB ilişkilerine yönelik pozitif gündem başlatılmıştır. Pozitif Gündem, siyasi reformlar, dış politika alanında diyalog, AB müktesebatına uyum, vizeler, hareketlilik ve göç, ticaret, enerji, terörizmle mücadele ve Türkiye'nin AB programlarına katılımını da içeren geniş bir yelpazedeki ortak ilgi alanlarını kapsamaktadır.

Eski Yugoslavya Makedonya Cumhuriyeti ile Mart 2012'de Üsküp'te Yüksek Düzey Katılım Diyalogu (HLAD) başlatılmıştır. HLAD, AB'ye entegrasyonu ülke gündeminin en ön sırasına yerleştirmiş ve reformlarla ilgili başlıca zorluklar ve fırsatlar konusunda, yapılandırılmış üst düzey bir tartışma ortamı yaratarak entegrasyona yeni bir ivme kazandırmıştır. Bu kapsamda yer alan kilit konular, ifade özgürlüğü, hukukun üstünlüğü ve etnik ilişkiler, seçim reformunun önündeki zorluklar, kamu yönetimi reformu ve piyasa ekonomisinin güçlendirilmesidir. Hükümet, iddialı reformların gerçekleştirilmesi için spesifik tedbirler ve takvimin yer aldığı yol haritasındaki hedeflerin ele alınmasında ilerleme sağlamaktadır.

Komisyon, Arnavutluk'un seçim ve parlamento ile ilgili reformlarda ilerleme sağlaması için siyasi engellerin üstesinden gelmesine yardımcı olmak ve daha fazla ilerleme sağlamasına olanak sağlayacak bir ortam yaratmak amacıyla ülkedeki hükümet ve muhalefet ile özellikle AB gündemini destekleyen nitelikte sıkı bir çalışma gerçekleştirmiştir. Bu durum, Komisyon

Görüşünde yer alan kilit önceliklere değinen eylem planının şeffaf ve katılımcı bir süreçte gözden geçirilmesine olanak sağlamıştır. AB gündeminin hükümetin faaliyetlerinde ön planda yer almasıyla, özellikle parlamento ve seçim reformu, hukukun üstünlüğü ve insan hakları alanları da dâhil olmak üzere, eylem planında belirlenen çıktılarla birlikte somut sonuçlar elde edilmektedir.

Bosna Hersek ile Haziran 2012’de Brüksel’de Katılım Sürecine ilişkin Yüksek Düzey Diyalog (HLAD) başlatılmıştır. Bu girişim ile katılım müzakerelerinin şartları ve yöntemi ve somut olarak, AB’ye katılım sürecindeki bir ülkeden beklentiler açıklanarak, ülkenin AB’ye katılım sürecinde ilerlemesine yardımcı olmak amaçlanmaktadır. Devam etmekte olan siyasi krize rağmen, siyasi ivmenin AB gündeminde tutulması istenmektedir. Haziran ayında yapılan toplantıda, ortak sonuçlara varılmış ve İstikrar ve Ortaklık Anlaşması’nın yürürlüğe girmesi ve güvenilir bir üyelik başvurusu için gerekli şartların yerine getirilmesi için bir AB entegrasyonu yol haritası belirlenmiştir. Ülkede bu konuda ortak bir sesle konuşulması, her seviyedeki yetkili makamlar arasında AB konularında bir koordinasyon mekanizmasının oluşturulmasını gerektirmektedir. Komisyon, şimdiye kadar alınan sonuçların beklentilerin altında olmasından kaygı duymaktadır. Bosna-Hersek ile 2011 yılında başlatılan Adalet Alanında Yapılandırılmış Diyalog, 2009-2013 Yargı Reformu Stratejisinin uygulanmasını olumlu yönde etkilemiştir.

Mayıs 2012’de Avrupa Komisyonu, Kosova ile Hukukun Üstünlüğü alanında Yapılandırılmış Diyalogu başlatmıştır. Söz konusu Diyalog, Batı Balkanların tamamında temel endişe olan hukukun üstünlüğü alanındaki zorlukların ele alınmasında Kosova’ya yardımcı olmak için oluşturulmuştur. Komisyon, bu aşamada, yargı, örgütlü suçlar ve yolsuzlukla mücadele konularına odaklanacaktır.

Komisyon, katılım sürecinin ivmesini ve dönüştürme gücünü korumak ve genişleme politikasının uyumluluğunu sağlamak amacıyla, bu ve benzer girişimlere devam edecektir.

.....

4. GENİŞLEME ÜLKELERİNDE KAYDEDİLEN GELİŞMELER VE HEDEF 2012-2013

.....

4.2 Türkiye

Dinamik ekonomisi, stratejik konumu, AB'nin dış politikası ve enerji güvenliğine katkı sağlayan önemli bölgesel rolü dikkate alındığında, Türkiye AB için kilit bir ülkedir. Türkiye, Gümrük Birliği sayesinde, büyük oranda AB'ye entegre olmuş durumdadır ve Avrupa'nın rekabet gücünün değerli bir bileşeni olmuştur. Buna karşılık, AB, Türkiye'nin ekonomik ve siyasi bakımından gelişimi açısından bir çapa işlevi görmeye devam etmektedir. Bu bağların daha fazla geliştirilmesi, her iki tarafın yararına olacaktır.

Türkiye-AB ilişkileri ancak etkin ve güvenilir bir katılım süreci çerçevesinde tam anlamıyla geliştirilebilir. AB ile ilgili reformların teşvik edilmesi, dış ve güvenlik politikası konularındaki diyalogun geliştirilmesi, ekonomik rekabet gücünün artırılması, enerji ve adalet ve içişleri alanlarındaki işbirliğinin artırılmasında, AB'ye katılım süreci en uygun çerçeve olmaya devam etmektedir. Bu süreçte AB'nin taahhütlerine ve koşulluluk ilkesine riayet edilmelidir.

Bu çerçevede, Mayıs 2012'de Komisyon, bir durgunluk döneminden sonra katılım sürecini canlandırmak ve Türkiye-AB ilişkilerine dinamizm katmak için pozitif gündemi başlatmıştır. Pozitif gündem, katılım müzakerelerine bir alternatif olmayıp, bu müzakereleri destekleyici niteliktedir. Pozitif gündem, mevzuat uyumu, enerji alanında güçlendirilmiş işbirliği, vize, hareketlilik ve göç, Gümrük Birliği, dış politika, siyasi reform, terörle mücadele ve insandan insana programlara daha fazla katılım sağlanması gibi ortak fayda alanlarında çaba harcamaya odaklanmıştır. AB müktesebatına uyum sağlanmasına destek olmak üzere pozitif gündem kapsamında kurulmuş olan sekiz çalışma grubundan altı tanesi ilk toplantılarını yapmışlardır. Türkiye'nin pozitif gündeme ve Avrupa perspektifine vermiş olduğu aktif destek önem taşımaktadır. Özellikle Türkiye'de gerçekleştirilen siyasi reformlar için AB sürecinin bir çapa olmaya devam etmesinin sağlanması bakımından, katılım müzakerelerinin yeniden ivme kazanması Türkiye ile AB'nin yararına olacaktır.

Ayrıca, Konsey, Adalet ve İçişleri başlığı altındaki tüm konuları ele almak için Türkiye ve AB arasında daha kapsamlı bir diyalog ve işbirliği çerçevesi oluşturmak üzere Komisyon'a çağrıda bulunmuştur. Konsey ayrıca Komisyon'u, Türkiye ve AB arasında geri kabul anlaşmasının imzalanmasına paralel olarak kademeli ve uzun vadeli bir perspektifle vize serbestisi yönünde adım atmaya davet etmiştir. Vize serbestisi yol haritasının hayata geçirilmesi için Türkiye'nin Haziran ayında parafe ettiği geri kabul anlaşmasını imzalaması gerekmektedir.

Türkiye'nin potansiyel bir enerji merkezi olarak daha fazla ön plana çıkması ve AB ile paylaştığı ortak zorluklar göz önüne alınarak, Komisyon ve Türkiye ayrıca bazı önemli enerji meselelerinde işbirliğini artırmaya karar vermişlerdir.

Dış politika ve güvenlik politikası alanında Türkiye-AB siyasi diyalogu önemli ölçüde güçlenmiştir. Türkiye'nin ve AB'nin ortak komşuluk alanı içindeki gelişmeler, Türkiye'nin AB'nin dış politikası ve enerji güvenliğindeki önemli rolünü ve değerli katkısını teyit etmiştir. Türkiye, Kuzey Afrika ve Orta Doğu'daki ülkelerde reform hareketlerini

destekleyerek olumlu bir rol oynamaya devam etmiştir.Suriye konusunda yoğun işbirliği söz konusudur. Bakanlar düzeyi de dâhil olmak üzere siyasi toplantılarda, Kuzey Afrika, Ortadoğu, Batı Balkanlar, Afganistan/Pakistan ve Güney Kafkasya gibi, Türkiye ile AB'nin ortak yararına olan dış politika konuları ele alınmıştır.

Türkiye ekonomisi güçlü bir şekilde büyümeye devam etmektedir, ancak dış açıklar ve ciddi enflasyonist baskılar makroekonomik istikrarı tehdit eden unsurlar olmayı sürdürmektedir. Yüksek orandaki kayıtdışı istihdam, işgücü pazarındaki dağınıklık ve sendika kanununa ilişkin düzenlemenin tamamlanmamış olması devam eden zorluklardır. Komisyon Türkiye'nin, AB'nin üçüncü ülkelerle imzaladığı Serbest Ticaret Anlaşmaları da dâhil, gümrük birliğinden kaynaklanan endişelerini gidermenin yollarını aramaktadır.Komisyon aynı zamanda gümrük birliğinin modernize edilmesi ve Türkiye ile AB arasındaki ticareti engelleyen sorunların çözülmesi gerekliliğinin altını çizmektedir. Komisyon Dünya Bankasından, gümrük birliğinin modernize edilmesi nihai hedefiyle, gümrük birliğinin işleyişini değerlendirmesini istemiştir.

Komisyon katılım sürecine yeni bir dinamizm kazandırmak ve daha yapıcı bir ilişkiyi mümkün kılabilme amacıyla pozitif gündemi uygulamak için çalışmaya devam edecektir.

Türkiye'nin, siyasi kriterleri tam olarak karşılama konusunda önemli ilerleme kaydetmemiş olmasından duyulan endişeler artmaktadır.Temel haklar alanındaki çeşitli mevzuat hükümlerinde son dönemde yapılan iyileştirmelere rağmen temel haklara saygı konusunda uygulamadaki durum endişe kaynağı olmaya devam etmektedir.Terörizm ve örgütlü suçlara ilişkin mevzuatın orantısız şekilde uygulanması nedeniyle özgürlük ve güvenlik hakları ile adil yargılanma hakkı ve ifade, toplanma ve örgütlenme özgürlüğü ihlal edilmektedir.Türkiye'nin yargının bağımsızlığı, tarafsızlığı ve etkinliğine ilişkin bütün konuları ele alması önem taşımaktadır. Basın özgürlüğüne yönelik uygulamadaki kısıtlamalar ve yazarlar ve gazeteciler hakkında açılan dava sayısının giderek artması ciddi sorunlar olmaya devam etmektedir.Bunun sonucu olarak, oto sansür artan bir şekilde yaygınlaşmaktadır.Komisyon,Türk Hükümetinin dördüncü yargı reformu paketini hızlı bir şekilde sunma taahhüdünü memnuniyetle karşılamakta ve Türkiye'yi ifade özgürlüğünün hayata geçirilmesini etkileyen bütün hususları ele almaya davet etmektedir.

Ayrıca, Kürt meselesi Türkiye demokrasisi için kilit bir sorun olmaya devam etmektedir ve ivedilikle siyasi bir çözüm bulunmasına ihtiyaç vardır.Genel olarak, demokrasi ve insan hakları alanında en yüksek standartlara ulaşmak için Türkiye'nin hâlâ kayda değer ilave çabalar sarf etmesi gerekmektedir. Devam etmekte olan yeni Anayasa çalışmaları bu konuda önemli bir fırsat sunmaktadır.

AB'nin terör örgütleri listesinde bulunan PKK'nın terör saldırıları özellikle son birkaç ayda önemli ölçüde artmıştır.Terör saldırıları AB tarafından müteaddit kere ve güçlübirşekilde kınanmıştır. Türkiye ile AB, aktif bir terörizmle mücadele diyalogu sürdürmekte olup, terörlle mücadele Türkiye için pozitif gündemin önemli bir unsurunu teşkil etmektedir.

Türkiye, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi Dönem Başkanlığının başkanlık edeceği toplantılara katılmayı reddetmek de dâhil, AB Dönem Başkanlığı ile ilişkilerini 2012 yılının ikinci yarısında dondurmıştır.Komisyon, Türkiye'nin açıklamaları ve tehditlerine ilişkin olarak duyduğu ciddi kaygılarını ifade etmekte ve Türkiye'ye Antlaşma'da öngörüldüğü gibi AB'nin temel kurumsal yapılarından biri olan AB Dönem Başkanlığının rolüne tam olarak saygı göstermesi çağrısında bulunmaktadır.

Kıbrıs sorununa kapsamlı bir çözüm bulunması amacıyla BM Genel Sekreteri himayesinde devam eden görüşmeler, 2012 yılı ilkbaharında durma noktasına gelmiştir. Kapsamlı bir çözüm, Güney Akdeniz’de istikrarı güçlendireceği, üye devletlere ve Türkiye’ye yeni ekonomik fırsatlar sunacağı ve Türkiye’nin AB’ye katılım müzakerelerine güçlü bir destek vereceği için tüm tarafların yararına. Bundan dolayı, sürecin başarılı bir şekilde tamamlanmasını kolaylaştırmak amacıyla Türkiye tüm taraflarla olumlu ilişkiler kurmaya davet edilmektedir.

AB ayrıca, AB üyesi devletlerin, BM Deniz Hukuku Sözleşmesi dâhil, uluslararası hukuka ve AB müktesebatına uygun olarak ikili anlaşmalar yapma ve doğal kaynaklar arama ve bunlardan yararlanmayı da kapsayan tüm egemenlik haklarının altını çizmektedir. Konsey ve Komisyon’un önceki yıllarda tekrarlanan tutumları doğrultusunda Komisyon, Türkiye’nin Ek Protokolü tam olarak uygulama yükümlülüğünü yerine getirmesi ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ile ikili ilişkilerin normalleştirilmesi yönünde ilerleme kaydetmesinin ivedilik arz ettiğini yinelemektedir. Komisyon ayrıca, iyi komşuluk ilişkilerine ve sorunların barışçıl yollardan çözümüne zarar verebilecek her türlü tehdit, sürtüşme veya eylemden kaçınılmasını güçlü bir şekilde tavsiye etmektedir. AB ilgili Konsey kararlarına uygun olarak, bu konularda kaydedilen ilerlemeyi izlemeye ve gözden geçirmeye devam edecektir.

Türkiye’nin, sınır uyuşmazlıkları da dâhil, komşularıyla çözülmemiş ikili sorunlarını çözmeye yönelik çabalarını artırması gerekmektedir. Yunanistan ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi tarafından karasularının ve hava sahalarının Türkiye tarafından ihlal edildiği yönünde önemli sayıda resmi şikâyetle bulunulmuştur.

.....

5. SONUÇLAR VE TAVSİYELER

.....

24. Türkiye: Türkiye, dinamik ekonomisi, stratejik konumu ve önemli bölgesel rolü göz önünde tutulduğunda, AB için kilit bir ülkedir. Komisyon, Kuzey Afrika ve Orta Doğu gibi, Türkiye ve AB'nin ortak çıkarına olan dış politika konularında devam eden işbirliğinin ve diyalogun önemini altını çizmektedir.

Türkiye ve AB arasındaki ilişki yalnızca, AB'nin taahhütlerine ve koşulluluğuna riayet eden aktif ve güvenilir bir katılım süreci çerçevesinde tamamen geliştirilebilir. Özellikle Türkiye'de gerçekleştirilen siyasi reformlar için AB'nin bir kriter olmaya devam etmesinin sağlanması bakımından, katılım müzakerelerinin yeniden ivme kazanması Türkiye ile AB'nin yararına. Bu nedenle Komisyon, yerleşik usuller ve ilgili Konsey kararları uyarınca, üye devletler arasında uzlaşma olmaması nedeniyle yıllardır kesintiye uğrayan müzakere fasıllarına yönelik çalışmaların başlatılmasının önemli olduğunu düşünmektedir.

Katılım sürecini canlandırmak ve Türkiye-AB ilişkilerine dinamizm katmak için, Komisyon Mayıs 2012'de Türkiye ile başlatılan ilişkiler bakımından pozitif gündemi uygulamaya devam edecektir ve bu süreç hâlihazırda ilk olumlu sonuçlarını vermektedir. Türkiye'nin pozitif gündeme ve Avrupa perspektifine vermiş olduğu aktif destek çok önemli olmaya devam etmektedir.

Türkiye'nin, siyasi kriterleri tam olarak karşılama konusunda önemli ilerleme kaydetmemiş olmasından duyulan endişeler artmaktadır. İfade özgürlüğü de dahil olmak üzere, temel haklar alanındaki çeşitli mevzuat hükümlerinde son dönemde yapılan iyileştirmelere rağmen temel haklara saygı konusunda uygulamadaki durum endişe kaynağı olmaya devam etmektedir. Türkiye'nin yargının bağımsızlığı, tarafsızlığı ve etkinliğine ilişkin bütün konuları ele alması önemlidir. Komisyon, Türk Hükümetinin dördüncü yargı reformu paketini hızlı bir şekilde sunma taahhüdünü memnuniyetle karşılamakta ve Türkiye'yi uygulamada ifade özgürlüğünün kullanılmasını etkileyen bütün temel konuları ele almaya davet etmektedir.

Türkiye, AB Dönem Başkanlığı ile ilişkilerini 2012 yılının ikinci yarısında dondurmıştır. Komisyon, Türkiye'nin açıklamalarına ve tehditlerine ilişkin olarak duyduğu ciddi kaygılarını ifade etmekte ve Türkiye'ye AB Dönem Başkanlığının rolüne tam olarak saygı göstermesi çağrısında bulunmaktadır.

AB ayrıca AB üyesi devletlerin, BM Deniz Hukuku Sözleşmesi dâhil, uluslararası hukuka ve AB müktesebatına uygun olarak ikili anlaşmalar yapma ve doğal kaynaklar arama ve bunlardan yararlanmayı da kapsayan tüm egemenlik haklarının altını çizmektedir. Konsey ve Komisyon'un önceki yıllarda tekrarlanan tutumları doğrultusunda Komisyon, Türkiye'nin Ek Protokolü tam olarak uygulama yükümlülüğünü yerine getirmesi ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ile ikili ilişkilerin normalleştirilmesi yönünde ilerleme kaydetmesinin ivedilik arz ettiğini yinelemektedir. Bu durum, Türkiye'nin AB'ye katılım sürecine yeni bir ivme kazandırabilir. Bu alanlarda bir gelişmenin olmaması halinde, Komisyon, AB'nin 2006'da uygulamış olduğu tedbirleri sürdürmesini tavsiye etmektedir. Komisyon ayrıca, iyi komşuluk ilişkilerine ve sorunların barışçıl yollarla çözümüne zarar verebilecek her türlü tehdit, sürtüşme ya da eylemden kaçınılması yönündeki uyarısını hatırlatmaktadır.

Türkiye, BM Genel Sekterinin iyi niyet misyonu çerçevesinde, Kıbrıs sorununun kapsamlı bir çözüme kavuşturulması amacıyla devam eden görüşmelere olan bağlılığını ve katkısını somut bir biçimde artırması konusunda teşvik edilmektedir.

25. Kıbrıs sorununa ilişkin olarak, Kıbrıs Türk ve Kıbrıs Rum toplumlarının liderleri arasında kapsamlı bir çözüme ulaşılması için BM gözetiminde yapılan müzakereler durma noktasına gelmiştir. Müzakereleri, bu tarihe kadar kaydedilen ilerlemenin üzerine yapılandırarak, görüşmeleri hızlı bir şekilde sonuçlandırma amacıyla yeniden başlatılması gerekmektedir. Bunun için, sürecin başarılı bir şekilde tamamlanmasını kolaylaştıracak olumlu ortamın yaratılması ve halkın gerekli uzlaşmaya hazırlanması gerekmektedir. Komisyon, AB'nin yetkisi dâhilindeki konularda güçlü siyasi destek sağlamaya ve teknik tavsiyede bulunmaya devam etmeye hazır bulunmaktadır.

EK

Karadağ, eski Yugoslavya Makedonya Cumhuriyeti, Sırbistan, Arnavutluk, Bosna-Hersek, Türkiye ve İzlanda'ya ilişkin Sonuçlar

.....

Türkiye

Bir dizi ortak menfaatleri ilgilendiren alanda güçlendirilmiş işbirliği vasıtasıyla katılım müzakerelerini desteklemek ve tamamlamak amacıyla Mayıs ayında başlatılan Pozitif Gündem, siyasi reformlar, AB müktesebatına uyum, dış politika konusunda diyalog, vizeler, hareketlilik ve göç, ticaret, enerji, terörizmle mücadele ve Topluluk programlarına katılım alanlarını kapsamaktadır. AB müktesebatına uyumun desteklenmesi amacıyla, sekiz adet çalışma grubu oluşturulmuştur ve bunlardan altı tanesi ilk toplantılarını gerçekleştirmiştir.

Yeni anayasa çalışmaları, oldukça demokratik ve katılımcı bir süreç vasıtasıyla başlatılmıştır. Türkiye'nin, siyasi kriterleri tam olarak karşılama konusunda önemli ilerleme kaydetmemiş olmasından duyulan endişeler artmaktadır. Temel haklara saygı gösterilmesine ilişkin durum ciddi endişe kaynağı olmaya devam etmektedir. Bu durum, özellikle özgürlük ve güvenlik hakkı, adil yargılanma hakkı, ifade özgürlüğü, toplanma ve örgütlenme özgürlüğünün sıklıkla ihlal edilmesine neden olan terörizm ve örgütlü suçlara ilişkin hukuki çerçevenin geniş çaplı bir biçimde uygulanmasından kaynaklanmaktadır. Ermeni meselesi veya ordunun rolü gibi hassas addedilen birçok konuda tartışmalar sürerken, uygulamada basın özgürlüğüne getirilen kısıtlamalar ve yazarlara ve gazetecilere karşı açılan birçok dava, önem arz etmeye devam etmektedir. Sonuç olarak, oto-sansür yaygın hale gelmiştir.

Demokrasi ve hukukun üstünlüğüne ilişkin olarak, yeni anayasa konusunda katılımcı çalışmalar bakımından olumlu adımlar atılmıştır, ancak, yasama sürecindeki istişareler konusunda tekerrür eden eksiklikler bulunmaktadır. Demokratik kurumların düzgün işleyişine ve hukukun üstünlüğüne duyulan güvenin güçlendirilmesi bakımından Türkiye için bir fırsat teşkil eden bu davalar, yargı süreçlerinin geniş kapsamlı olması ve söz konusu süreçlerle ilgili eksikliklere yönelik ciddi endişeler yüzünden gölgede kalmıştır. Kürt meselesi, Türk demokrasisi için kilit zorluk olmaya devam etmektedir; diğer meselelerin yanı sıra Kürt meselesini ele almayı amaçlayan 2009 tarihli demokratik açılımın devamı gelmemiştir. Güneydoğudaki yerel yönetimler çok sayıdaki yerel siyasetçinin tutuklanması sebebiyle sorunlar yaşamıştır. PKK tarafından gerçekleştirilen terör saldırılarında kayda değer artış olmuştur.

Kamu yönetimine ilişkin olarak, yasal reformlar bakımından ilerleme kaydedilmiştir. Kamu Denetçiliği Kurumu'nun kurulması, vatandaşların haklarının güvence altına alınmasında ve

kamu yönetiminin hesap verebilirliğinin sağlanmasında önemli bir adımdır. Kamu yönetimi reformu için siyasi desteğin artırılması gerekmektedir ve yerinden yönetim konusunda ilerleme kaydedilmemiştir.

Güvenlik güçlerinin sivil denetimi daha da güçlendirilmiştir. Kapsam bakımından sınırlı kalmasına rağmen, savunma bütçesinin TBMM tarafından denetlenmeye başlanması olumlu bir gelişmedir. Genelkurmay Başkanlığı, siyasi konulara doğrudan ya da dolaylı müdahale etmekten genel olarak kaçınmıştır. Sivil-asker ilişkilerinin daha fazla demokratikleştirilmesinde birkaç sembolik adım atılmıştır. Özellikle askeri yargı sistemine ve Jandarma'nın sivil denetimine yönelik daha fazla reform gerçekleştirilmesine ihtiyaç bulunmaktadır.

Ceza soruşturmalarına ilişkin olarak, basın bilgi vermesine yönelik kısıtlamaların gevşetilmesini ve savcının yayınları yasaklamasına imkân veren hükmün kaldırılmasını içeren ve Türk ceza adalet sistemine bir dizi iyileştirme getiren Üçüncü Yargı Reformu Paketinin kabul edilmesinin ardından *yargı* alanında bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Yargılama öncesinde tutuklu bulunan bazı sanıklar, yasal değişikliklerin yürürlüğe girmesini takiben salıverilmiştir. Ancak, hukuki reformlarda, AIHM'nin Türkiye'yi mahkûm etmeye devam etmesine neden olan temel sebepleri teşkil eden ana eksiklikler ele alınmamıştır. Yargılama öncesi tutukluluk ve süreleri ciddi endişe kaynağı olmaya devam etmektedir. Ceza adalet sistemi ve ağır ceza davalarında oluşan birikmiş kayda değer iş yükü de dâhil, yargının bağımsızlığı, tarafsızlığı ve etkinliğine ilişkin olarak daha fazla çaba sarf edilmesi gerekmektedir. Kadınların yargı sistemine katılım oranlarının artırılması için daha fazla çabanın gösterilmesi ihtiyacı bulunmaktadır. Yargı Reformu Stratejisinin, Türk hukuk camiası ve sivil toplum da dâhil olmak üzere tüm paydaşların katılımıyla gözden geçirilmesi gerekmektedir.

Suçun mahiyeti ve siyasi partilerin finansmanının şeffaflığı konularında bazı gelişmeler kaydedilmekle birlikte, *yolsuzlukla mücadele* konusunda sınırlı ilerleme olmuştur. Siyasi partilerin finansmanının daha şeffaf olması gerekmektedir. Geniş kapsamlı bir milletvekili dokunulmazlığı, bu alanda bir eksiklik olarak kalmaya devam etmektedir. Yolsuzluk davalarıyla ilgili soruşturma, iddianame ve mahkûmiyet kararlarına ilişkin bir izleme mekanizması hâlâ oluşturulmamıştır. Yolsuzlukla mücadele davalarında tarafsızlık konusunda endişeler bulunmaktadır. Ulusal Yolsuzlukla Mücadele Stratejisinin uygulanması, siyasi anlamda daha kararlı olmayı gerektirmektedir.

Örgütlü suçlarla mücadele alanında düzensiz ilerleme kaydedilmiştir. Türkiye, temel uluslararası sözleşmelere taraftır, ancak, kişisel verilerin korunmasına ilişkin kanunun olmaması, uluslararası düzeyde polis işbirliğini sınırlamaya devam etmekte ve Europol ile Operasyonel İşbirliği Anlaşmasının akdedilmesine engel olmaktadır. Bir irtibat yetkilisinin Europol'de görevlendirilmesi, ikili işbirliğinin geliştirilmesini sağlayacaktır. İnsan ticaretiyle mücadelenin ele alınmasında kayda değer ilerleme sağlanmamıştır.

İnsan hakları ve azınlıkların korunmasına ilişkin olarak, özellikle ifade özgürlüğü, örgütlenme ve toplanma özgürlüğü ve din özgürlüğü olmak üzere birçok alanda kayda değer çaba sarf edilmesi gerekmektedir.

Uluslararası insan hakları hukukuna riayet konusunda bazı ilerlemeler kaydedilmiş olmakla birlikte, insan hakları birimlerini güçlendirmeye yönelik önemli reformlar hâlâ gerçekleştirilmemiştir ve insan hakları savunucularına karşı açılan ceza davaları endişe kaynağıdır.

Gözetli merkezlerdeki *işkence ve kötü muamele* konusunda olumlu yöndeki azalma eğilimi devam etmiştir. Ancak, aşırı güç kullanımına başvurulması endişe sebebi olmaya devam etmektedir; *suçun cezasız kalmasıyla* mücadelede az ilerleme kaydedilmiştir. Davalara ilişkin olarak, kaydadeğer ölçüde birikmiş iş yükü bulunmakta olup güvenlik güçleri tarafından başlatılan karşıt iddialara öncelik verildiği anlaşılmaktadır.

Cezaevlerine ilişkin olarak, cezaevlerinin kalabalıklaşması, sıhhi ve diğer fiziki koşullar üzerindeki ciddi etkileri bakımından sorun olmaya devam etmektedir. Özellikle çocuk tutuklular için geçerli olmak üzere, tutukluluk koşulları ciddi endişe kaynağı olmaya devam etmektedir. Cezaevlerindeki şikâyet sisteminin gözden geçirilmesi için geç kalınmıştır. Tıbbi tedavi ve çocuk tutukluların içinde buldukları koşullara ilişkin olarak özel çabaya ihtiyaç vardır.

Adalet erişim konusunda sınırlı ilerleme kaydedilmiştir. Adli yardım, kapsam ve kalite bakımından yetersizdir. Uzun süredir devam eden sorunların çözülmesini sağlayacak etkili bir izleme mekanizması bulunmamaktadır.

İfade özgürlüğüne ilişkin olarak, Üçüncü Yargı Reformu Paketinin kabul edilmesini takiben bazı gazeteciler uzun süren tutuklu yargılanmanın ardından serbest bırakılmıştır, cezai soruşturmalarda basına yönelik kısıtlamalar azaltılmıştır ve yazılı eserlere yayımlamadan önce el konulması yasaklanmıştır. Ancak, ifade özgürlüğü ihlallerindeki artış ciddi endişe kaynağı olmuş ve basın özgürlüğü uygulamada daha fazla kısıtlanmaya devam etmiştir. Özellikle örgütlü suçlar ve terörizme yönelik hukuki çerçeve ve mahkemeler tarafından yorumu istismar edilmeye açıktır. Bütün bunlar, çıkarları düşünce ve bilginin serbestçe yayılmasının ötesine geçen işlerle uğraşan sanayi gruplarının medyada yoğunlaşmasıyla bir araya geldiğinde, oto-sansür yaygın bir olgu haline gelmektedir. İnternet sitelerinin sıklıkla yasaklanması ciddi bir endişe kaynağı olmaktadır ve internet kanununun revize edilmesi gerekmektedir.

Toplanma ve örgütlenme özgürlüğüne ilişkin olarak, 1 Mayıs gösterileri ve “Sözde Ermeni Soykırımını Anma Günü” gibi etkinlikler barışçıl bir ortamda gerçekleştirilmiştir, ancak, gösteriler için önceden izin alınmadığı durumlarda, güvenlik güçleri tarafından şiddet ve orantısız güç kullanımı ile karşılaşmıştır. Bu durum, özellikle Kürt meselesi -bununla sınırlı olmamakla birlikte-ile ilgili gösteriler için söz konusudur. Toplanma ve örgütlenme özgürlüğüne ilişkin anayasal hak, zaman zaman oldukça kısıtlı bir biçimde yorumlanmaktadır.

Güvenlik güçlerinin aşırı güç kullanmalarından dolayı haklarındaki iddiaların soruşturulması ve uygun görüldüğünde kovuşturulması amacıyla, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun revize edilmesi gerekmektedir. Kaynak sağlanmasına ilişkin kurallar, kısıtlayıcı ve takdire bağlı olmaya devam etmiştir. Siyasi partilere ilişkin mevzuat hususunda herhangi bir ilerleme kaydedilmemiştir.

Düşünce, vicdan ve din özgürlüğü konusunda sınırlı ilerleme kaydedilmiştir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihadının uygulanması bakımından vicdani ret konusunda bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Gayrimüslim cemaatlerle diyalog devam etmiştir. Bununla birlikte, azınlık dinlerine inandıklarını ya da herhangi bir inancı olmadığını açıklayanlar, aşırı uçlardaki kişilerin tehditlerine maruz kalmışlardır. Tüm gayrimüslim cemaatlerin ve Alevilerin, yersiz kısıtlamalar olmaksızın faaliyet gösterebilmelerine yönelik olarak AİHS ile uyumlu bir hukuki çerçeve henüz oluşturulmamıştır.

Kadın haklarına saygı ve toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin olarak hukuki açıdan ilerleme kaydedilmiştir. Hükümet, Avrupa Parlamentosu'nun "Türkiye'deki Kadınlar için 2020 Perspektifi" başlıklı raporunda yer alan hususları ele almak için bir eylem planı oluşturmuştur. Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun ile aile bireylerinin ve evlilik dışı ilişki yaşayanların şiddetten korunması amaçlanmaktadır. Resmi makamların sivil toplumla yürüttükleri kapsayıcı danışmanlık uygulamasının yanı sıra acil durumlara ilişkin olarak uygulanan usuller genel olarak olumlu karşılanmıştır. Ancak, söz konusu yeni kanun ve önceki mevzuatı siyasi, sosyal ve ekonomik gerçekliğe dönüştürecek kayda değer çabalara ihtiyaç bulunmaktadır. Mevzuatın ülke genelinde tutarlı bir şekilde uygulanması gerekmektedir. Kadınların, istihdama, politika geliştirilmesine ve siyasete daha fazla katılmaları gerekmektedir. Sezaryen doğuma ilişkin kanun, sivil toplumla yeterli düzeyde istişare edilmeden ve yeterli hazırlık yapılmadan kabul edilmiştir. Söz konusu kanun öncesinde yapılan tartışmalar ve benzer şekilde kürtaajla ilgili tartışmalar kutuplaşmaya neden olmuştur. Erken yaşta ve zorla yaptırılan evlilikler konusu endişe kaynağı olmaya devam etmektedir.

Çocuk haklarına ilişkin olarak, eğitim, çocuk işçiliği ile mücadele, sağlık, idari kapasite ve koordinasyon dâhil bütün alanlarda çaba sarf edilmesi gerekmektedir. Genel itibarıyla, çocuklar için, daha fazla önleyici ve rehabilitasyon amaçlı tedbirler alınması gerekmektedir. Tutuklu çocuklar için uygun koşullar bulunmamaktadır ve yürürlükteki mevzuata uygun olarak ilave çocuk mahkemeleri kurulmalıdır.

Sosyal bakımdan korunmaya muhtaç ve/veya engelli kişiler ile ilgili olarak, bu kişilerin sosyal ve ekonomik hayata katılımlarının artırılması için hâlâ daha fazla tedbir gerekmektedir.

Ayrımcılıkla mücadele konusunda daha fazla çaba sarf edilmesi gerekmektedir. Ayrımcılıkla mücadeleye ilişkin kapsamlı bir mevzuat henüz kabul edilmemiştir ve kadın, çocuk, lezbiyen, eşcinsel, biseksüel ve transseksüellerin (LGBT), toplumsal istismar, ayrımcılık, şiddete karşı etkili bir şekilde korunmaları için hükümet tarafından somut çabalar gösterilmesi gerekmektedir.

İşçi hakları ve sendikal haklar alanlarında sınırlı ilerleme kaydedilmiştir. Sendikalar ve kamu görevlilerinin toplu sözleşme yapmasına ilişkin mevzuatta değişiklik yapılmış olmakla birlikte, bu değişiklik henüz AB müktesebatıyla ve ILO standartlarıyla tam uyumlu değildir. Sendikalar tarafından yapılan toplu eylemler birçok kısıtlamaya maruz kalmaktadır.

Mülkiyet haklarına ilişkin olarak, 2008 tarihli Vakıflar Kanununda değişiklik yapan mevzuatın kabul edilmesiyle ilerleme kaydedilmiştir. Mevzuatın uygulanmasına devam edilmektedir. Bununla birlikte, yürürlükteki mevzuat, mazbut vakıfları (Vakıflar Genel Müdürlüğüne yönetilen vakıflar) veya Alevi vakıflarına ait el konulmuş taşınmazları halen kapsamamaktadır. Mor Gabriel Süryani Ortodoks Manastırı aleyhinde süren ve bazıları hükümet tarafından açılmış olan davalar endişe kaynağı olmaya devam etmektedir. Türkiye'nin tüm gayrimüslim cemaatlerin ve diğerlerinin mülkiyet haklarının tam olarak gözetilmesini sağlaması gerekmektedir.

Türkiye tarafından resmen tanınan *azınlıklarla* beraber diğer azınlık temsilcileri, yeni Anayasa'ya ilişkin görüşlerini sunmak üzere ilk defa Meclis'e davet edilmiş olmalarına rağmen Türkiye'nin azınlıklara yaklaşımı kısıtlayıcı olmaya devam etmektedir. Dile, kültüre ve temel haklara tam olarak saygı gösterilmesi ve bunların korunması henüz Avrupa standartlarına uygun değildir. Azınlıklara yönelik hoşgörü ile güvenliğin artması ve kapsayıcılığın teşvik edilmesi için Türkiye'nin kapsamlı bir yaklaşım benimsemesi ve daha fazla çaba sarf etmesi gerekmektedir. Yürürlükteki mevzuatın revize edilmesi, ayrımcılıkla mücadeleye yönelik kapsamlı bir mevzuatın çıkarılması ve ırkçılık, yabancı düşmanlığı, anti-Semitizm ve hoşgörüsüzlük ile mücadele edecek koruyucu mekanizmaların veya özgün kurumların oluşturulması gerekmektedir. Bu konuya ilişkin sözleşmeler uygulanmalıdır.

Kültürel haklara ilişkin olarak Türkiye ilerleme kaydetmiştir ve cezaevlerinde, görüş günlerinde ve mektuplaşmada Kürtçenin kullanımına ilişkin kısıtlamaların azaldığı bildirilmiştir. Ancak, Anayasa ve Siyasi Partiler Kanunu da dâhil olmak üzere, bazı mevzuatta hâlâ Türkçe dışındaki dillerin kullanımı kısıtlanmaktadır. Ayrıca, yargı, Kürt siyasetçilerin ve insan hakları savunucularının aleyhinde açılan davalarda Kürtçenin kullanılması dâhil olmak üzere, Türkçe dışındaki dillerin kullanımına yönelik bazı kısıtlayıcı kararlar almıştır.

Roman vatandaşlara ilişkin olarak bazı ilerlemeler kaydedilmiştir ancak, Roman vatandaşların yaşadığı sorunların çözüme kavuşturulması yönünde sistematik bir yaklaşım gerekmektedir. Kapsamlı bir stratejinin oluşturulması ve konunun ana politika alanlarına yansıtılması ve dâhil edilmesi gerekmektedir. Roman vatandaşların durumuna ilişkin sayısal verilerin yetersiz olması bilgiye dayalı politika oluşturulmasını engellemektedir.

Doğu ve Güneydoğu'daki duruma ilişkin olarak, Kürt meselesi konusunda dikkat çekici tartışmalar yapılmıştır fakat sorunun çözümüne yönelik olarak ilerleme kaydedilmemiştir. Terör saldırıları ve askeri operasyonlar yoğunlaşmıştır. Terör saldırılarının tümü AB tarafından kınanmıştır. Seçilmiş siyasetçilerin ve insan hakları savunucularının tutuklanmaları ciddi endişe yaratmaktadır. Uludere'de sivillerin hayatını kaybetmesi gibi olaylarda, etkili ve hızlı soruşturma ile kamuoyu önünde şeffaf bir araştırma yürütülmesi yönünde yetkililere

yapılan çağrılar yanıtız kalmıştır. Güneydoğu'da 1980'li ve 1990'lı yıllarda gerçekleşen hukuk dışı infaz ve işkenceler hakkındaki gerçeklerin hukuk kurallarına uygun olarak aydınlatılması beklenmektedir. Geçmişteki suçlar hakkında başlatılan adli soruşturmalara, zaman aşımı süresinin dolacak olması nedeniyle, yakın bir zamanda sonuç alınmaksızın son verilecektir. Kara mayınları ve köy koruculuğu sistemi endişe kaynağı olmayı sürdürmektedir.

Yerlerinden olmuş kişilerin zararlarının tazmin edilmesi süreci devam etmektedir, ancak sistemin etkililiğinin değerlendirilmesi gerekmektedir. Mültecilere ve sığınmacılara ilişkin olarak, geri gönderme merkezlerindeki gözaltı koşullarında bazı ilerlemeler olduğu bildirilmiştir. Ancak, yerlerinden olmuş kişilerin ihtiyaçlarını daha iyi bir şekilde ele alan bir ulusal strateji ve mülteciler ile sığınmacılarla ilgili kapsamlı bir yasal çerçeve hâlâ mevcut değildir. Gözaltı ve sınır dışı etme uygulamalarında daha fazla iyileştirme yapılması gerekmektedir.

Bölgesel konular ve uluslararası yükümlülükler ilişkin olarak, Türkiye, *Kıbrıs sorununa*, iki toplumun liderleri arasında BM Genel Sekreterinin İyi Niyet Misyonu çerçevesinde kapsamlı bir çözüm bulmayı amaçlayan müzakerelere açık desteğini ifade etmeye devam etmiştir. Konsey ve Komisyon tarafından müteaddit kereler yapılan çağrılara rağmen, Türkiye, Ortaklık Anlaşmasına Ek Protokolü tam olarak ve ayırım yapmaksızın uygulama yükümlülüğünü hâlâ yerine getirmemiştir ve Türkiye, Avrupa Topluluğu ve Topluluğa üye devletler tarafından 21 Eylül 2005 tarihinde yapılan deklarasyonda ve Aralık 2006 ile Aralık 2010 tarihli olanlar da dâhil, Zirve sonuçlarında belirtildiği üzere malların serbest dolaşımının önündeki engelleri kaldırmamıştır. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ile ikili ilişkilerin normalleştirilmesi konusunda ilerleme kaydedilmemiştir. Ayrıca, Türkiye, 2012'nin ikinci yarısında, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi AB Dönem Başkanlığının başkanlık edeceği toplantılara katılmayacağı konusu da dâhil olmak üzere, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ile ilişkilerini dondurmaya karar vermiştir. Avrupa Birliği Zirvesi, Türkiye'nin açıklamaları ve tehdit içeren beyanlarına ilişkin duyduğu ciddi kaygıları ifade etmiştir ve Türkiye'ye Antlaşma'da öngörüldüğü şekliyle AB'nin temel kurumsal yapılarından biri olan AB Dönem Başkanlığının rolüne tam olarak saygı göstermesi çağrısında bulunmuştur. Türkiye, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi tarafından yürütülen sondaj çalışmalarına karşı çıkan ve Rum Yönetiminin arama faaliyetlerine katılacak olan petrol şirketlerine misillemede bulunmakla tehdit eden açıklamalarını sürdürmüştür. AB, AB'ye üye tüm devletlerin, BM Deniz Hukuku Sözleşmesi dâhil, uluslararası hukuka ve AB müktesebatına uygun olarak, diğerleri yanında, ikili anlaşmalar yapma, doğal kaynaklar ile ilgili arama yapma ve bunlardan yararlanmayı da kapsayan egemenlik hakları olduğunu vurgulamıştır.

Temmuz 2011'de gerçekleşen istikşafi görüşmelerin son turunun ardından, Türkiye ve Yunanistan arasında bu konuya ilişkin görüşmelerin sonraki turu için tarih belirlenmesi konusunda görüşmeler devam etmektedir. Yunanistan ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Yunan adaları üzerinde yapılan uçuşlar dâhil olmak üzere, Türkiye'nin kendi karasuları ve hava sahası ihlalleri konusunda kayda değer sayıda resmi şikâyette bulunmuştur.

Bölgesel işbirliğine ilişkin olarak, Türkiye Güneydoğu Avrupa İşbirliği Süreci (GDAÜ) ve Bölgesel İşbirliği Konseyi (BİK) de dâhil olmak üzere, bölgesel girişimlere katılmaya devam etmektedir. Türkiye, bölgedeki ülkelerin Avrupa bütünleşmesini desteklemektedir ve barış ve istikrarın güçlendirilmesine yönelik güçlü taahhüdünü yineleyerek Batı Balkanlar ile olan ilişkilerini yoğunlaştırmıştır. Türkiye, komşusu ve aynı zamanda bir AB üyesi olan Bulgaristan ile iyi ilişkiler yürütmektedir.

Türkiye **ekonomisi**, geçtiğimiz on yılda uygulanan istikrar ve büyüme odaklı politikalar sayesinde güçlü bir şekilde büyümeye devam etmiştir. 2011 yılının ortalarından itibaren büyüme hızı, iç talepteki yavaşlama ve dolayısıyla dış ticaret ve cari işlemler dengesindeki iyileşmeye bağlı olarak giderek düşmektedir. Ancak halen yüksek olan dış dengesizlikler ve yoğun enflasyon baskısı makroekonomik istikrar için tehdit oluşturmaya devam etmektedir.

Ekonomik kriterlere ilişkin olarak, Türkiye işleyen bir piyasa ekonomisine sahiptir. Türkiye, kapsamlı yapısal reform programı uygulamasını hızlandırması koşuluyla, orta vadede Birlik içerisindeki rekabet baskısı ve piyasa güçleriyle baş edebilir hale gelmelidir.

2011 yılında Türkiye ekonomisi, 2010 yılındaki %9,2 oranının biraz altında, %8,5 oranında büyümüştür. Büyüme güçlü iç talebe özellikle de özel sektörün performansına bağlı olarak gerçekleşmiştir. 2012 yılının ilk yarısında, yıllık bazda %3,1 oranında gerçekleşen büyüme oranıyla büyüme hızında büyük çaplı düşüş gözlenmiştir. İç talepteki yavaşlama, hâlâ çok yüksek seviyelerde olsa da, (GSYH'nin %10'u) dış ticaret ve cari işlemler açığında iyileşmeyi beraberinde getirmiştir. Yüksek ekonomik büyüme sayesinde istihdamda güçlü bir artış yaşanmış ve işsizlik oranı bir yıl içinde 2011 ortasındaki %11 seviyesinden %9'a kadar gerilemiştir. Para politikası çok daha etkili bir seyir izlemiş, kredi büyümesini sınırlayarak cari işlemler açığının düşürülmesinde başarılı olmuştur. Bütçe dengesi 2011 yılı beklentilerinden çok daha iyi bir performans sergilemiş, kamu borcunun GSYH'ye oranı 2012 yılı ortası itibarıyla %39'a düşmüştür. Yapılan reformlar ve artan eğitim harcamalarının olumlu etkisi, artan eğitim seviyesi ve okullaşma oranında görülmüştür. AB ile ticari ve ekonomik bütünleşme yüksek oranda seyretmiştir.

Öte yandan, finansal belirsizlik ve küresel risk algısı, yumuşak iniş senaryosunu sorgulanır hâle getirmiştir. Bu sebeple ekonomi politikası bileşiminin koordinasyonu için daha fazla tedbir alınmalıdır. Cari işlemler açığı hâlâ yüksektir. Enflasyon düşme eğiliminde olsa da, hâlâ yüksek seviyesini korumaktadır. Söz konusu dengesizlikler rekabet gücü açısından sorunlara, tasarruf açığına ve daha fazla yapısal reform gerekliliğine işaret etmektedir. Türkiye'nin piyasalardaki kredibilitesini yükseltebilecek mali şeffaflığın artırılması ve daha etkin bir mali çıpa oluşturulması gibi konularda herhangi bir adım atılmamıştır. Piyasadan çıkış uzun ve maliyetli olmaya devam etmektedir, iflas süreci hâlen külfetlidir. Özel sektörün rekabet gücünün artırılması için devlet yardımları kanununun tamamen uygulanması gerekmektedir. Beşeri sermaye açısından bir takım gelişmeler gözlenirse de, fiziki sermaye açısından gelişmeler sınırlıdır.

Türkiye, **üyelik yükümlülüklerini üstlenebilme yeteneği** konusunda ilerleme kaydetmeye devam etmiştir. Şirketler hukuku, istatistik, bilim ve araştırma ile Gümrük Birliği müktesebatı başta olmak üzere, birçok alanda ilerleme kaydedilmiştir. Birçok alanda daha fazla uyum sağlanmasına yönelik olarak çabaların sürdürülmesi gerekmektedir. Etkinlik ve etkililik açısından AB müktesebatının ele alınmasına yönelik idari kapasitenin güçlendirilmesi gerekmektedir. Ayrıca, belirli alanlarda uygulama kapasitesinin güçlendirilmesi önem arz etmektedir. Uyum çabaları, Ortaklık Anlaşması uyarınca oluşturulan yapılar ve pozitif gündem kapsamında kurulan çalışma grupları tarafından izlenmektedir.

Malların serbest dolaşımı alanında bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Türkiye, düzenlenmemiş alan için karşılıklı tanıma ilkesini kendi mevzuatına aktarmıştır. Türkiye, Avrupa Standardizasyon Komitesi (CEN) ve Avrupa Elektroteknik Standardizasyon Komitesi'nin (CENELEC) üyesi olmuştur. Bununla birlikte, ticaretin önündeki teknik engeller, Türkiye'nin Gümrük Birliği kapsamındaki yükümlülüklerini ihlal ederek malların serbest dolaşımını bazı alanlarda engellemeye devam etmektedir. Bu alandaki uyum ileri düzeydedir. *İşçilerin serbest dolaşımı* alanında az ilerleme kaydedilmiştir. Türkiye, kapasitesini, önümüzdeki dönemde EURES'e (Avrupa İstihdam Hizmetleri Ağı) katılmak ve sosyal güvenlik sistemlerini koordine etmek amacıyla artırmıştır. Bu konuda hazırlıklar başlatılmıştır. *İş kurma hakkı ve hizmet sunma serbestisi* alanında çok az ilerleme kaydedilmiş olup bu alanda ilave çabalara ihtiyaç bulunmaktadır. Genel olarak, bu fasıldaki uyum erken bir aşamadadır. *Sermayenin serbest dolaşımı* alanında sınırlı ilerleme kaydedilmiştir. Bir dizi sektörde, sermaye hareketleri üzerindeki kısıtlamalar devam etmektedir. Kara paranın aklanması ve terörizmin finansmanı ile mücadeleye ilişkin uygulama kapasitesinin iyileştirilmesi gerekmektedir. AB müktesebatına ve ilgili FATF (Mali Eylem Görev Gücü) tavsiyelerine uyum sağlanması yönünde ilave çabalara ihtiyaç vardır. Bu alandaki hazırlıklar erken aşamadadır.

Kamu alımları alanında sınırlı ilerleme kaydedilmiştir. Kurumlar çalışmaya devam etmektedir ve idari kapasite artmıştır. Takvime bağlı bir eylem planını da içeren taslak uyum stratejisinin kabul edilmesi gerekmektedir. Türkiye'nin, AB müktesebatı ile uyumlu olmayan istisnaları kaldırması ve başta su, enerji, ulaştırma ve posta sektörlerinde faaliyet gösteren kuruluşların alımları ile imtiyazlar ve kamu-özel işbirliği konuları olmak üzere, mevzuatını daha da uyumlu hâle getirmesi gerekmektedir. Şikâyetlerin incelenmesi sisteminin mevcut durumu hâlâ gözden geçirilmemiştir. Bu konudaki hazırlıklar nispeten ileri düzeydedir. *Şirketler hukuku* konusundaki düzeyde ilerleme kaydedilmiştir. Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumunun kurulmasıyla hukuki ve kurumsal çerçeve gelişmiştir. Ancak, yeni Türk Ticaret Kanununun (TTK) ele alınması amacıyla, ticari yargının ve ticari meslek örgütlerinin kapasitesinin güçlendirilmesi gerekmektedir. Genel olarak, Türkiye'nin bu alandaki mevzuat uyumu ileri seviyededir. *Fikri mülkiyet hukuku* alanında bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. AB müktesebatıyla uyumlu güncellenmiş kanunların kabul edilmesi gerekmektedir. Daha etkili bir fikri mülkiyet hakları uygulaması için, yargı ve gümrük idaresinin kapasitesinin artırılması büyük önem taşımaktadır. Taklit mallarla mücadelenin de geliştirilmesi gerekmektedir. Fikri mülkiyet hakları ihlallerinin oluşturabileceği riskler hakkında genel bilinçlendirme kampanyalarının düzenlenmesi ve fikri

mülkiyet hakları paydaşları ile kamu kurumları arasında daha sıkı bir koordinasyon ve işbirliğinin mevcut olması büyük önem taşımaktadır. Türkiye bu alandaki öncelikleri yalnızca kısmi olarak ele almaktadır.

Rekabet politikası konusunda sınırlı ilerleme kaydedilmiştir. Türkiye anti-tröst ve birleşmelere ilişkin kuralları etkili bir şekilde uygulamıştır. Ancak, son dönemdeki hukuki gelişmeler Rekabet Kurumunun faaliyetlerini bağımsız şekilde yürütme kabiliyeti konusunda endişelere neden olmaktadır. Devlet destekleri konusunda ilerleme kaydedilmemiştir ve mevcut birçok devlet desteği uygulaması gümrük birliği kuralları ile çelişmektedir. Devlet Desteklerinin İzlenmesi ve Denetlenmesi Hakkında Kanun uygulama mevzuatının mevcut olmaması nedeniyle etkisiz kalmaktadır. Birleşmeler konusunda uyum ileri düzeydedir. Devlet destekleri konusunda Türkiye henüz yeteri kadar hazır değildir.

Mali hizmetler alanında bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Basel II standartları bankacılık sektörü için zorunlu hâle gelmiştir. Özellikle menkul kıymet piyasaları ve yatırım hizmetleri konusunda ve sigortacılık sektöründe daha fazla çaba sarf edilmesi gerekmektedir. Bu konudaki çalışmalar olumlu yönde ilerlemektedir. *Bilgi toplumu ve medya* alanında ilerleme kaydedilmiştir. Ancak, başta yetkilendirme ve pazar erişimi ile ilgili olmak üzere, elektronik haberleşme konusundaki AB çerçevesine uyum sınırlı kalmaktadır. Bilgi toplumu hizmetleri ile ilgili mevzuatın daha fazla uyumlaştırılması için çabaların sürdürülmesi gerekmektedir. İnternet içeriğine ilişkin ifade özgürlüğünü kısıtlayabilecek hükümler ile yayıncılara yönelik yaptırımlar başta olmak üzere, bazı yasal hükümlerin çok geniş biçimde yorumlanması endişe uyandırmaktadır. Bu alanda yapılan hazırlıklar kısmen ileri düzeydedir.

Tarım ve kırsal kalkınma alanlarındaki mevzuat uyumu bakımından sınırlı ilerleme kaydedilmiştir. Tarımsal istatistikler ve ÇMVA ile ilgili kapasite artırılmıştır. Katılım öncesi kırsal kalkınma programının uygulanması geliştirilmiştir, ancak, fonların yeterli düzeyde kullanımını sağlamak için yoğun çaba sarf edilmesi gerekmektedir. Canlı sığır, sığır eti ve türev ürünler üzerindeki fiili ithalat yasağı tam olarak kaldırılmamıştır ve tarımsal desteklerin OTP ile uyumlaştırılması ve tarımsal istatistikler için bir strateji bulunmamaktadır. Bu alanındaki hazırlıklar ileri düzeyde değildir. *Gıda güvenliği, veterinerlik ve bitki sağlığı politikası* alanında bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. AB müktesebatı ile tam uyuma yönelik ilerleme için ilave çabalar gerekmektedir. Tarımsal gıda işletmelerinin AB standartlarına yükseltilmesi, hayvan hareketlerinin kontrolü, başta şap hastalığına karşı mücadele olmak üzere hayvan sağlığı ve hayvansal yan ürünler konularında kayda değer çabalara ihtiyaç bulunmaktadır. Bu alandaki hazırlıklar erken aşamadadır. Başta idari kapasite, kaynak ve filo yönetimi, denetim ve kontrol ve uluslararası anlaşmalar olmak üzere, *balıkçılık* alanında bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Ancak, mevzuat uyumu, yapısal eylem, piyasa politikası ve devlet destekleri konularında ilave çabalara ihtiyaç bulunmaktadır. Bu alandaki uyum çok ileri seviyede değildir.

Genel olarak nispeten ileri düzeyde olan *taşımacılık* sektörünün uyumlaştırılmasında bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Türkiye'nin, AB'nin son dönemde kabul ettiği deniz ve demiryolu

taşımacılığına ilişkin mevzuat paketlerine uyum sağlaması gerekmektedir. Özellikle deniz taşımacılığındaki tehlikeli maddeler ve acil durum müdahale hazırlığı alanlarında olmak üzere, AB müktesebatını uygulamak için insan kaynakları ve teknik kapasite konularında ilave çabalara ihtiyaç bulunmaktadır. Türkiye'deki ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'ndeki hava trafik kontrol merkezleri arasındaki iletişim eksikliği, hava emniyeti bakımından ciddi tehlike oluşturmaya devam etmektedir.

Başta yenilenebilir enerji ve enerji verimliliği olmak üzere, *enerji* sektöründe bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Kullanılmış yakıt ve radyoaktif atıkların sorumlu bir şekilde yönetimi de dâhil olmak üzere doğal gaz, nükleer güvenlik ve radyasyondan korunma konusunda daha fazla çaba sarf edilmelidir. Doğal gaz sektöründe rekabet sınırlı olmaya devam etmektedir. Elektrik piyasasındaki maliyet esaslı fiyatlandırma mekanizması işleyişinin iyileştirilmesi gerekmektedir, ayrıca, söz konusu mekanizmanın doğal gaz piyasalarında da oluşturulmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Düzenleyici kurumun bağımsızlığı ve kurumsal kapasitesinin güçlendirilmesine ihtiyaç bulunmaktadır. Genel olarak, enerji konusunda Türkiye nispeten ileri düzeyde bir uyum göstermektedir.

Vergilendirme konusunda, mevzuat uyumuna yönelik sınırlı ilerleme kaydedilmiştir. Tütün vergilendirmesine ilişkin ayrımcı uygulamaların kaldırılması, idari işbirliği ve uygulama kapasitesine ilişkin olumlu adımlar atılmıştır. Bununla birlikte, AB müktesebatı ile bazı uyumsuzluklar mevcudiyetini sürdürmektedir. İthal ve yerli ürünler arasındaki farkın azaltılması yönünde Eylem Planı ile uyum sağlanması amacıyla alkollü içeceklere uygulanan özel tüketim vergisi konusunda daha fazla çaba sarf edilmesi gerekmektedir. Ayrımcı uygulamaların aşamalı olarak kaldırılması, daha fazla ilerleme kaydedilmesi bakımından kilit unsurdur. Doğrudan vergilendirme konusunda ilerleme kaydedilmemiştir. Genel olarak, bu fasıldaki uyum nispeten ileri düzeydedir.

Ekonomik ve parasal politika alanında bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Merkez Bankası, karışık sonuçlara rağmen fiyat istikrarını ve mali istikrarı sağlamak amacıyla farklı araçları aktif biçimde kullanmıştır. Özellikle Merkez Bankasının tam bağımsızlığı ve kamu sektörünün finansal kuruluşlara imtiyazlı erişim yasağı açısından AB müktesebatına uyum henüz tam olarak sağlanmamıştır. Ekonomi politikası oluşturma ve koordinasyon kapasitesi yeterlidir. Genel olarak, Türkiye'nin genel hazırlık durumu ileri düzeydedir.

Sınıflandırmalar ve kayıtlar, nüfus istatistikleri ve diğer sektör istatistikleri başta olmak üzere, *istatistik* alanında iyi düzeyde ilerleme kaydedilmiştir. Özellikle ulusal hesaplar, iş istatistikleri ve tarım istatistikleri konularında daha fazla ilerleme sağlanması gerekmektedir. AB müktesebatına genel uyum iyi düzeydedir.

Sosyal politika ve istihdam alanında, düzensiz olmakla birlikte, bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. İdari kapasite iyileştirilmiş, sosyal güvenlik kapsamı genişletilmiş, işyerinde sağlık ve güvenlik konusunda yeni bir mevzuat ile kamu görevlileri sendikalarına ilişkin mevzuat kabul edilmiştir. Ancak, işçiler ve kamu görevlilerine yönelik sendikal haklar, AB ve ILO standartlarını karşılamak bakımından hâlâ yetersiz kalmaktadır. Yoksulluğun azaltılması

için açık bir politika çerçevesinin oluşturulması, işgücü piyasası tabakalaşmasının azaltılması, kayıt dışı istihdamla mücadele edilmesi ile kadın ve engellilerin istihdam oranlarının artırılması konularında daha fazla çabaya ihtiyaç bulunmaktadır. Genel olarak, yasal uyum nispeten ileri düzeydedir.

Türkiye, *işletme ve sanayi politikası ilkeleri ve araçları* konusunda ve sektörel stratejilerin kabul edilmesi konularında ilerleme kaydetmiştir. Türkiye bu alanda yeterli düzeyde uyum sağlamaktadır.

Türkiye, mevzuat uyumunun ileri düzeyde olduğu *Trans-Avrupa ağları* konusunda bazı ilerlemeler kaydetmiştir. Taşımacılık ve elektrik enerji ağları konusunda bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Gaz entegrasyon bağlantıları ve Güney Gaz Koridoru'nun uygulanması için sürekli çaba sarf edilmesi gerekmektedir.

Bölgesel politika ve yapısal araçların koordinasyonu konusunda bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. IPA Bölgesel Kalkınma ve İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Bileşenlerinin uygulanması için kurumsal çerçeve güçlendirilmiş ve Bölgesel Rekabet Edebilirlik, Çevre ve İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Operasyonel Programlarından sorumlu Program Otoriteleri, ihale, sözleşme ve mali yönetim işlevleri için akreditasyon almıştır. Ancak, IPA kurumlarının idari kapasitelerinin daha fazla güçlendirilmesine hâlâ ihtiyaç duyulmaktadır. Bu alandaki hazırlıklar çok ileri düzeyde değildir.

Türk ceza adalet sistemine bir dizi iyileştirme getiren Üçüncü Yargı Reformu Paketinin kabul edilmesinin ardından *yargı* alanında bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Ancak, ceza adalet sistemi ve ağır ceza davalarında oluşan birikmiş muazzam iş yükü de dâhil, yargının bağımsızlığı, tarafsızlığı ve etkinliğine ilişkin olarak daha fazla çaba sarf edilmesi gerekmektedir. Kadınların yargı sistemine katılım oranlarının artırılması gerekmektedir. Suçun mahiyeti ve siyasi parti finansmanında şeffaflığın artması hususlarında bazı gelişmeler olmakla birlikte yolsuzlukla mücadele konusunda sınırlı ilerleme kaydedilmiştir. Ulusal Yolsuzlukla Mücadele Stratejisinin uygulanması, daha fazla siyasi kararlılık gerektirmektedir. Özellikle özgürlük ve güvenlik hakkı, adil yargılanma hakkı, ifade özgürlüğü, toplanma ve örgütlenme özgürlüğünün sıklıkla ihlal edilmesine neden olan terörizm ve örgütlü suçlara ilişkin hukuki çerçevenin geniş çaplı bir biçimde uygulanması, *temel haklara saygı* konusunda ciddi endişe kaynağı olmaya devam etmektedir.

Adalet, özgürlük ve güvenlik alanında sınırlı ilerleme kaydedilmiştir. Türkiye, Suriyeli mültecilere insani yardımı başarılı bir biçimde sağlamaktadır ancak, iltica sistemi hâlâ AB standartlarından uzaktadır. Türkiye, düzensiz göçü önlemek için kapasitesini artırmalıdır. Türkiye-AB Geri Kabul Anlaşmasının Haziran ayında paraflanmasını takiben, bu anlaşmanın hızlı bir şekilde akdedilmesi ve etkili bir şekilde uygulanmasının yanı sıra mevcut geri kabul yükümlülüklerinin tam anlamıyla yerine getirilmesi büyük önem taşımaktadır. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun ve sınır yönetimi alanındaki reformların kabul edilmesi hâlâ öncelikli hususlardır. Vize mevzuatının uyumlaştırılması konusunda sınırlı ilerleme kaydedilmiştir. Verilerin korunmasına ilişkin uygun mevzuatın olmaması bu alanda ilerleme

kaydedilmesi engellemektedir. Terörizmle ve örgütlü suçlarla mücadele alanında reformlara ihtiyaç vardır. Genel olarak, bu fasıldaki uyum erken aşamadır.

Bilim ve araştırma alanında iyi düzeyde ilerleme kaydedilmiştir. Türkiye'nin kapasitesinin daha fazla güçlendirilmesi için adımlar atılmıştır ve Türkiye'nin Avrupa Araştırma Alanına entegrasyonu olumlu yönde ilerlemektedir. Türkiye'nin AB Araştırma Çerçeve Programına (7. ÇP) katılım ve başarı oranı artmıştır, ancak sunulan tekliflerin kalitesinin güçlendirilmesi ve araştırmacıların niteliğinin artırılması bakımından daha fazla çaba gösterilmesi gerekmektedir. Genel olarak, Türkiye'nin bu alandaki hazırlıkları iyi durumdadır.

Eğitim ve kültür alanında bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Kamuoyunun, AB Programlarına ilgisi artmaya devam etmiştir. Türkiye, zorunlu eğitimi 8 yıldan 12 yıla çıkarmıştır. Kültür alanında sınırlı ilerleme kaydedilirken, mevzuat uyumu bakımından ilerleme kaydedilmemiştir. Genel olarak, Türkiye bu alanda nispeten ilerleme sağlamıştır.

Çevre ve iklim değişikliği alanında daha fazla uyum sağlanması bakımından düzensiz ilerlemeler kaydedilmiştir. Türkiye, su alanında iyi düzeyde bir ilerleme kaydetmiştir, atık yönetimi ve endüstriyel kirlenme konularında bazı ilerlemeler kaydedilirken, hava kalitesi ve doğa koruması konularında sınırlı ilerleme kaydedilmiştir. Yatay çevre mevzuatında hemen hemen hiç ilerleme kaydedilmemiş ve doğa koruması ve kimyasallar konularında ilerleme kaydedilmemiştir. Mevcut korunan alanların ve potansiyel Natura 2000 alanlarının sürdürülebilirliğine özel önem verilmelidir. İklim değişikliği bakımından, hem yurt içinde hem de uluslararası düzeyde daha iddialı ve koordineli bir iklim politikasının oluşturulmasına ve uygulanmasına duyulan ihtiyaç devam etmektedir. İdari kapasite konusunda ilerleme kaydedilmemiştir. Tüm düzeylerdeki ilgili makamlar arasında koordinasyon ve işbirliğinin yanı sıra, Çevre ve Şehircilik Bakanlığının çevre gündeminin güçlendirilmesi gerekmektedir. Bu alandaki hazırlıklar erken aşamadır.

Tüketicinin ve sağlığın korunması alanında bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Tüketicinin korunması alanında kilit mevzuat hâlâ kabul edilmemiştir ve tüketici hareketi zayıf kalmaya devam etmektedir. Türkiye halk sağlığı konusunda yeni idari yapılar oluşturmuştur. Bunların işleyişinin yakından izlenmesi gerekmektedir. Genel olarak, Bu konudaki hazırlıklar olumlu yönde ilerlemektedir.

Gümrük Birliği konusunda olumlu ilerlemeler kaydedilmiştir. Türkiye-AB Gümrük Birliği, Türkiye'nin bu alanda AB müktesebatıyla daha fazla uyumlu olmasını sağlamıştır. Vergi muafiyeti, serbest bölgeler, gözetim, tarife kotaları ve fikri mülkiyet hakları konularında daha fazla uyum sağlanması ihtiyacı bulunmaktadır. Gümrük BT sistemleri alanındaki hazırlıkların devam etmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bir yandan güvenlik ve emniyetin sağlanması, diğer yandan da yasal ticaretin kolaylaştırılması amacıyla, risk esaslı kontrollerin ve basitleştirilmiş usullerin geliştirilmesine yönelik ilave çaba gerekmektedir. *Dış ilişkiler* konusunda bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Genelleştirilmiş tercihler sistemi ve çift kullanımlı malların kontrolü gibi konularda daha fazla uyum sağlanması gerekmektedir. Korunma önlemlerinin yoğun kullanımı endişe konusudur. Genel olarak, bu konudaki uyum hâlâ yüksektir.

Kuzey Afrika'daki son gelişmeler dâhil olmak üzere, Türkiye'nin güvenliği, ekonomik geçişi ve demokratik reformu desteklemedeki etkili bölgesel rolü de dikkate alındığında, AB ile *dış ve güvenlik politikası* konusundaki siyasi diyalog kayda değer biçimde yoğunlaşmıştır. Türkiye, güçlü bir şekilde ve defalarca Suriye rejiminin sivillere yönelik şiddetini kınamış ve Suriye ile açık kapı politikası sürdürmüş olup, ülkelerinden kaçan yaklaşık 100.000 Suriyeliye insani yardım sağlamaktadır. Rapor döneminde, Türkiye'nin ODGP deklarasyonlarına uyumu önceki dönemlerle karşılaştırıldığında düşük kalmaya devam etmiştir. Ermenistan ile ilişkilerin normalleştirilmesi konusunda ilerleme kaydedilmemiştir. İsrail ile diplomatik ilişkilerin düşük seviyesi devam etmiştir. Genel olarak, dış, güvenlik ve savunma politikası alanındaki hazırlıklar nispeten ileri düzeydedir.

Başta avronun korunması olmak üzere, *mali kontrol* konusunda bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Özellikle yakında revizyonu çıkacak Kamu İç Mali Kontrol Politika Belgesinin kapsamı, kamu idarelerinde iç denetim işlevinin güçlendirilmesi ve Türkiye'nin Yolsuzlukla Mücadele Koordinasyon Biriminin (AFCOS) güçlendirilmesine ilişkin hâlâ ilave çaba gerekmektedir. Sayıştay Kanununda yapılan son değişiklikler dış denetim konusunda daha önceden kaydedilen gelişmeleri tehlikeye atmaktadır. Genel olarak, bu alandaki hazırlıklar nispeten ileri düzeydedir.

Hazırlıkların henüz erken aşamada olduğu *mali ve bütçesel hükümler* konusunda belirgin bir gelişme kaydedilmemiştir. Sağlam koordinasyon yapısının, idari kapasitenin ve uygulama kurallarının zamanı geldiğinde oluşturulması gerekecektir.

.....